

UDC 651.928

DOI: 10.31651/2076-5843-2019-4-113-120

STACHOWIAK Zenon

Prof. dr hab.,

Wydział Nauk Historycznych i Społecznych,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego,
Warszawa, Polska

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8842-7743>
zenstach@wp.pl

OCENA KONKURENCYJNOŚCI POLSKIEJ GOSPODARKI

Artykuł podejmuje istotną dla współczesnego świata kwestię konkurencyjności gospodarek narodowych. Uwaga rozważań została skoncentrowana na udzieleniu odpowiedzi na pytanie: jak należy ocenić konkurencyjność polskiej gospodarki narodowej na tle gospodarek krajów sąsiedzkich? Dążąc do udzielenia odpowiedzi na nie rozpoznano istotę pojęcia konkurencyjności gospodarek, jej wyznaczników i mierników ich opisu. Umożliwiło to w kolejnym kroku przeprowadzenie analiz i ocen konkurencyjności polskiej gospodarki i gospodarek krajów sąsiedzkich oraz wskazanie odpowiednich miejsc w rankingach regionalnych i światowych.

Słowa kluczowe: konkurencyjność polskiej gospodarki, potencjał konkurencyjny, podstawa określania konkurencyjności.

Wprowadzenie. We współczesnym świecie uwaga teorii ekonomii jak i praktyki gospodarczej koncentruje się w znacznym zakresie na problemie rozwoju przedsiębiorczości postrzeganej tak w wymiarze makro- jak i mikroekonomicznym. Jej efektem jest konkurencyjność podmiotów gospodarczych na rynku. W związku z postępującymi procesami regionalizacji i integracji istotnego znaczenia nabiera konkurencyjność poszczególnych gospodarek narodowych, przekładająca się na ich konkretne miejsce, rolę i znaczenie w systemie gospodarki światowej, czy też w systemie gospodarki kontynentalnej lub regionalnej.

W ślad za tym często pojawia się pytanie: jakie jest miejsce, rola i znaczenia konkretnych gospodarek narodowych na tle gospodarki światowej? Udzielenie odpowiedzi na nie wymaga rozumienia pojęcia konkurencyjności gospodarek, jej wyznaczników i mierników ich opisu, co umożliwi wskazanie odpowiednich miejsc w rankingach oraz porównania konkurencyjności w krajach sąsiedzkich, przy uwzględnieniu zmiennych uwarunkowań procesów regionalizacji i globalizacji.

Mając na uwadze konsekwencje procesów konkurencyjności dla realizacji wyzwań rozwojowych każdego kraju interesującym wydaje się spojrzenie na ich kształtowanie w Polsce w relacji do krajów sąsiedzkich.

Przegląd literatury. Pojęcie konkurencyjności zwane również rywalizacją lub współzawodnictwem jest znany od zarania dziejów. Współcześnie traktowane jest jako zjawisko uniwersalne. Uwidacznia się ono najbardziej w gospodarce, ale dotyczy także takich dziedzin takich jak: polityka, sztuka, nauka, a czasem także życie osobiste. We współczesnej myśli ekonomicznej problematyka konkurencji, konkurencyjności i konkurowania jest przedmiotem zainteresowania nie tylko teoretyków ekonomistów i praktyków życia gospodarczego, ale również jak również rządów poszczególnych państw, a także organizacji międzynarodowych.

Chęć poznania i zgłębienia problemu konkurencyjności gospodarczej we współczesnym świecie wymaga rozpoznania samej idei konkurencyjności gospodarki narodowej, jej wyznaczników oraz ogólnej charakterystyki czynników jej wzmocnienia.

Pojęcie konkurencyjności związane jest z pojęciem konkurencji. W literaturze ekonomicznej przyjmuje się, iż pochodzi ono od łacińskiego słowa „*concurrere*”, tłumaczonego jako „biec razem”. Oznacza ona w istocie „*współzawodnictwo, rywalizacja*” [3;s.275]. Charakteryzuje więc ona relacje pomiędzy podmiotami, które by osiągnąć wyznaczone cele rywalizują z innymi podmiotami. W sytuacjach tego typu pojawia się zagadnienie konkurencyjności. Pojęcie

konkurencji i konkurencyjności odnoszone jest najczęściej do przedsiębiorstw, ale największy wymiar odnajduje w odniesieniu do gospodarek narodowych.

Termin „konkurencja” jako kategoria ekonomiczna ma wiele definicji. Literatura ekonomiczna przedmiotu *konkurencję* definiuje najczęściej jako: „...proces, w którym uczestnicy rynku dążąc do realizacji swych interesów, próbują przeciwstawić korzystniejsze od innych oferty ceny, jakości, warunków dostaw i płatności oraz innych ważnych dla kontrahentów elementów transakcji” [5;s.25]. Oznacza to, że działania podejmowane przez jednych dla osiągnięcia określonych celów utrudniają (a niekiedy nawet uniemożliwiają) osiągnięcie takich samych celów przez innych” [4;s.272], a także jest to „...zdolność kraju lub przedsiębiorstwa do tworzenia większego bogactwa niż konkurenci na rynku światowym” [6;s.30].

Pojęcie konkurencyjności, mimo wielu ujęć, nie doczekało się jednak zwięzłej i ogólnie akceptowanej przez wszystkich definicji. Ich ilość nieustannie wzrasta, z kilkunastu z końca lat czterdziestych do ponad 400 obecnie [2;s.17]. Mimo, że wiele cech powtarza się w definicjach u różnych autorów, to jednak każdy definiujący konkurencyjność wnosi coś nowego, sprawiając że nie jest ono definicją precyzyjną. W badaniach ekonomicznych rozpatrywana jest ona w dwóch nurtach. Pierwszy odwołuje się przede wszystkim do klasycznej teorii konkurencji (E. Chamberlin, J. Bain, G. Stigler) na bazie teorii rynku. Zajmuje się on dwoma kluczowymi dla gospodarki zagadnieniami: generalną charakterystyką rynku, tj. jego strukturą, rozwojem, funkcjonowaniem, panującą na nim sytuacją, oraz strategicznymi zachowaniami przedsiębiorstw, które z jednej strony są zdeterminowane przez istniejące cechy rynku, a z drugiej - same ten rynek kształtują. Drugi z nurtów odnosi się do roli państwa w gospodarce rynkowej (M.E.Porter). Wiąże się on z analizą ograniczeń rynku jako mechanizmu regulacji, to jest z oceną tych sfer gospodarki rynkowej, w których można zakwestionować efektywność „niewidzialnej ręki rynku”.

Na Światowym Forum Ekonomicznym w Lozannie w 1994 roku konkurencyjność określono wówczas jako „*zdolność kraju lub przedsiębiorstwa do tworzenia większego bogactwa niż konkurenci na rynku światowym*” [9;s.18]. Tak rozumiana konkurencyjność skłania do wniosku, iż gospodarka by zostać uznana za konkurencyjną musi tworzyć bogactwo, które będzie większe niż bogactwo konkurentów. Przywołana definicja wydaje się być bardziej trafna do określania przewagi lub pozycji konkurencyjnej, gdyż wskazuje wynik porównywania podmiotów ze względu na konkurencyjność.

Przywołane podejścia do konkurencyjności wskazują na jej wielopoziomowy charakter, co oznacza, że można przypisać jej cechy wielu podmiotom [4;s.272]. Przyjmując za podstawę klasyfikacji podmiot analizy, konkurencyjność można oceniać na poziomie: konkurencyjności firmy na tle innych firm w sektorze: w ramach kraju oraz w aspekcie międzynarodowym; konkurencyjności sektora na tle innych sektorów (w przypadku, gdy produkty sektorów mogą być substytucyjne); oraz konkurencyjności gospodarki danego kraju [1;s.137]. W literaturze najwięcej miejsca poświęca się konkurencyjności przedsiębiorstw oraz konkurencyjności gospodarek narodowych. Wiele kwestii pozostaje jednak niezbadanych lub ich interpretacja jest dyskusyjna, dlatego też społeczność naukowa potrzebuje dalszej uwagi.

Cel artykułu naukowego: analiza indywidualnych podejść do określenia istoty konkurencyjności i ocena poziomu konkurencyjności polskiej gospodarki.

Wyniki i dyskusja. Różnym koncepcjom konkurencyjności gospodarek narodowych odpowiadają odmienne próby wyjaśnienia przyczyn wzrostu konkurencyjności. Zalicza się do nich najczęściej: posiadanie bogactwa naturalnych, których rozmiary – w tradycyjnym ujęciu – wyjaśniają przewagę konkurencyjną narodów; posiadanie taniej siły roboczej; korzystne parametry makroekonomiczne, politykę gospodarczą rządu oraz szeroko rozumiane metody zarządzania.

We współczesnym świecie, gdy rywalizacja zyskuje charakter globalny i wpływa praktycznie na wszystkie dziedziny życia społecznego ważnym jest aby zastanowić się jakie są uwarunkowania konkurencyjności gospodarek narodowych. Czynniki wpływającymi na kształt konkurencyjność zajmują się instytucje analizujące konkurencyjność. Do znanych oraz cenionych analiz konkurencyjności należą ujęcia World Economic Forum (Światowe Forum Ekonomiczne) oraz International Institut for Management Development (Międzynarodowy Instytut Zarządzania i

Rozwoju) w Lozannie). Oba ośrodki choć analizą obejmują ten sam problem, zasadniczo różnią się w podejściu merytorycznym zarówno co do liczby krajów objętych analizą, jak również w metodzie obliczania wskaźników. Ustalenie pozycji kraju w międzynarodowym rankingu konkurencyjności gospodarek i społeczeństw może być dokonane różnymi metodami. Przywołują one indeksy syntetyczne (zagregowane), które składają się z kilkunastu wskaźników prostych, takich jak: indeksy konkurencyjności. Prace tych instytucji publikowane są co roku w raportach. Dostarczają one bogatej informacji o badanych krajach, poprzez oceny poziomu konkurencyjności kraju w postaci konkretnego wskaźnika [7].

Organizacją która zajmuje się w najszerszym zakresie analizą konkurencyjności jest World Economic Forum. Publikuje on „Raport Globalnej Konkurencyjności”, w którym zaprezentowane indeksy buduje się w oparciu o dane liczbowe i badania ankietowe. Badają i oceniają one przez pryzmat poziomu konkurencyjności gospodarek mocne i słabe strony funkcjonowania gospodarek poszczególnych krajów.

Przy konstruowaniu indeksów miarą oceny jest siedmio stopniowa skala. Wartość średnia wskaźników kształtuje się na poziomie 3,5. Wskaźniki, które zbliżają się do maksymalnego poziomu 7 oznaczają ocenę najwyższą, zaś te które są bliskie 1 oznaczają ocenę bardzo niską.

Głównym indeksem rankingu Światowego Forum Ekonomicznego jest indeks GCI (Global Competitiveness Index) – indeks wzrostu konkurencyjności (zdolności konkurencyjnej kraju) [9]. Odzwierciedla on potencjał rozwoju danego kraju na najbliższe kilka lat. GCI składa się z trzech zbiorów czynników, będących podstawą wzrostu ekonomicznego w średnim i długim okresie, którymi są: pierwszy – *podstawowa baza wymagań*, drugi - *czynniki zwiększające wydajność oraz* trzeci - *czynniki innowacyjności i specjalizacji*.

Analiza przywołanych zbiorów czynników w odniesieniu do Polski i krajów bezpośredniego otoczenia wymaga w pierwszej kolejności wskazania podstawowych wielkości opisujących potencjał rozwojowy tych krajów (tabela 1).

Tabela 1

**Potencjał rozwojowy Polski i krajów sąsiedzkich według danych za 2017 rok
(wielkość / miejsce w analizowanej grupie krajów / wielkość w relacji Polska=1)**

	BIALORUŚ	CZECHY	LITWA	NIEMCY	POLSKA	ROSJA	SŁOWACJA	UKRAINA
POWIERZCHNI A	207,6 / 5 / 0,66	78,9 / 6 / 0,25	65,3 / 7 / 0,21	357,1 / 3 / 1,12	312,7 / 4 / 1	17098,2 / 54,68	49,0 / 8 / 0,16	603,6 / 2 / 1,93
LUDNOŚĆ 2017	9,44 / 6 / 0,24	10,48 / 5 / 0,27	2,96 / 8 / 0,08	80,67 / 2 / 2,10	38,5 / 4 / 1	143,3 / 1 / 3,71	5,42 / 7 / 0,14	45,52 / 3 / 1,18
PKB 2017	63 / 7 / 0,11	198,3 / 4 / 0,38	42,6 / 8 / 0,09	3635,0 / 1 / 7,03	526 / 3 / 1	2017 / 2 / 4,10	96 / 6 / 0,18	176 / 5 / 0,34
PKB per capita 2017	6726 / 7 / 0,34	18877 / 2 / 1,41	13984 / 4 / 1,20	44274 / 1 / 3,32	13656 / 6 / 1	14178 / 5 / 1,11	17706 / 3 / 1,32	3919 / 8 / 0,29
Udział % PKB w PGŚ 2017	0,1 / 7 / 0,11	0,27 / 5 / 0,35	0,1 / 8 / 0,08	5,0 / 1 / 3,96	0,72 / 3 / 1	2,8 / 2 / 3,13	0,13 / 6 / 0,16	0,24 / 4 / 0,41

Źródło: [8; s.769, 884]

Potencjał rozwojowy Polski i krajów sąsiedzkich według danych za lata 2017 rok był dalece zróżnicowany względem siebie. Wiodącym krajem pod względem powierzchni jest Rosja, a w dalszej kolejności Ukraina, Niemcy i Polska. Natomiast pod względem liczby ludności Rosja, Niemcy, Ukraina i Polska. Z kolei pod względem wielkości PKB i jego % udziale w wytwarzanym Światowym Produkcie Globalnym przodują Niemcy, Rosja i Polska. Przywołane wielkości i relacje przekładają się także na wartość wskaźnika GCI na lata 2018-2019. Były one dalece zróżnicowane względem siebie (tabela 2, 3 i 4). W analizach konkurencyjności przez pryzmat wskaźnika GCI nie uwzględniono Białorusi, ze względu na brak porównywalnych danych.

Pierwszy ze zbiorów (tabela 2) – formułujący podstawowa bazę wymagań - odnosi się do czterech filarów konkurencyjności (instytucji, infrastruktury, środowiska ekonomicznego oraz zdrowia i szkolnictwa podstawowego). Sumaryczne ich wskaźniki GCI wskazują na wyraźną

dominację Niemiec pod tym względem. W dalszej kolejności lokują się Litwa, Czechy, Rosja i Polska. Najniższe wartości i wskaźnika i miejsca w rankingu osiągnęły Słowacja i Ukraina.

Tabela 2**Wartości wskaźników podstawowej bazy wymagań na lata 2018-2019**

	CZECHY	LITWA	NIEMCY	POLSKA	ROSJA	SŁOWACJA	UKRAINA
instytucje	3,8 / 76	4,0 / 58	5,2 / 17	4,0 / 56	3,5 / 97	3,3 / 110	3,0 / 130
infrastruktura	4,7 / 41	4,7 / 43	6,1 / 7	4,2 / 63	4,8 / 39	4,2 / 64	4,2 / 68
środowisko makroekonomiczne	5,4 / 40	5,3 / 42	5,8 / 24	4,8 / 63	5,5 / 31	5,2 / 45	4,1 / 105
zdrowie i szkolnictwo podstawowe	6,2 / 37	6,2 / 35	6,5 / 14	6,2 / 39	6,0 / 56	5,5 / 84	6,1 / 43
PODSTAWOWA BAZA WYMAGAŃ	5,0 / 39	5,1 / 38	5,9 / 11	4,8 / 55	4,9 / 44	4,6 / 70	4,4 / 87

Źródło: [9; s.166-167; 190-191; 250-251; 310-311; 320-321; 336-337; 372-373]

W odniesieniu do filaru instytucji który obejmuje 21 wyznaczników (prawa własności, ochrona dóbr niematerialnych, sprzeniewierzenie funduszy publicznych, publiczne zaufanie do polityków, nieprawidłowe płatności i łapówki, niezawisłość sędziowska, przychylność decyzji urzędników państwowych, marnotrawstwa wydatków publicznych, obciążenia regulacjami państwowymi, efektywność rozwiązań prawnych w rozstrzyganiu sporów, efektywności rozwiązań prawnych w zaskarżaniu decyzji administracyjnych, transparentności polityki tworzonej przez rząd, biznesowych (ekonomicznych) kosztów terroryzmu, biznesowych kosztów zbrodni i przemocy, zbrodni zorganizowanej, solidności (pewności, rzetelności) służby policyjnej, etycznego zachowania firm, siły audytu (kontroli) i mocy obowiązujących norm, skuteczności korporacyjnych zarządów, ochrony interesów akcjonariuszy mniejszościowych, siły ochrony inwestorów) wiodącymi są Niemcy. Kolejna grupa to Polska. Litwa i Czechy. Najniżej klasyfikowana jest Rosja, Słowacja i Ukraina.

Natomiast w odniesieniu do filaru infrastruktura który obejmuje 9 wyznaczników (jakość całej infrastruktury, jakość dróg, jakość infrastruktury kolejowej, jakość infrastruktury portowej, jakość infrastruktury transportu lotniczego, dostępność pasażerów do transportu lotniczego na danej odległości lotu, jakość dostaw energii elektrycznej, użytkownicy telefonii mobilnej; użytkownicy telefonii stacjonarnej) w rankingu wiodącymi są Niemcy. Kolejną grupę państw w rankingu stanowią Rosja, Czechy i Litwa. Ostatnią grupę państw stanowi Polska, Słowacja i Ukraina.

Z kolei w odniesieniu do filaru otoczenie (środowisko) makroekonomiczne który obejmuje 5 wyznaczników (deficyt budżetowy jako % PKB, stopa oszczędności brutto jako % PKB, inflacja jako zmiana roczna w %, dług publiczny jako % PKB oraz rating kredytowy państwa: 0-100 najwyższy) wiodącym krajem są Niemcy, dalej w rankingu lokuje się Rosja. Względnie zbliżony poziom reprezentują Czechy, Litwa, Słowacja i Polska. Dalece w rankingu odbiega Ukraina.

Ostatni z filaru zdrowie i szkolnictwo podstawowe odnosi się do 10 wyznaczników (8 w odniesieniu do zdrowia: wpływ malarii na przedsiębiorczość; liczbę zachorowań na malarię na 100 tys. ludności; wpływ gruźlicy na przedsiębiorczość; liczbę zachorowań na gruźlicę na 100 tys. ludności oraz wpływ HIV/AIDS na przedsiębiorczość, śmiertelność noworodków; wpływ poziomu śmiertelności noworodków oraz oczekiwanej długości życia na przedsiębiorczość; oczekiwana długość życia; i 2 w odniesieniu do szkolnictwa podstawowego: edukacja na poziomie podstawowym oraz wpływ edukacji na poziomie podstawowym na przedsiębiorczość) lokuje również na jednym z czołowych miejsc Niemcy. W dalszej kolejności ale na zbliżonych miejscach lokują się Litwa, Czechy, Rosja i Polska. Gorszymi są lokaty Słowacji i Ukrainy.

Drugi ze zbiorów – opisujący i charakteryzujący czynniki zwiększające wydajność - odnosi się do sześciu filarów konkurencyjności (szkolnictwo wyższe i szkolenia; efektywność rynku towarowego; efektywność rynku pracy, rozwój rynku finansowego, gotowość technologiczna, wielkość rynku). Wskaźniki GCI je charakteryzujące, podobnie jak to miało miejsce w odniesieniu do podstawowych wymagań konkurencyjności, wskazują na wyraźną dominację Niemiec w

porównaniu do grupy krajów którą tworzą Polska, Czechy, Litwa i Rosja. Najgorzej w grupie krajów sąsiedzkich Polski lokuje się Słowacja i Ukraina.

Tabela 3**Wartości wskaźników czynników zwiększających wydajność na lata 2018-2019**

	CZECHY	LITWA	NIEMCY	POLSKA	ROSJA	SŁOWACJA	UKRAINA
szkolnictwo wyższe i szkolenia	5,0 / 35	5,3 / 26	5,6 / 16	5,0 / 34	5,0 / 39	4,6 / 56	4,9 / 40
efektywność rynku towarowego	4,5 / 50	4,6 / 47	5,0 / 19	4,5 / 51	4,1 / 99	4,4 / 66	4,0 / 112
efektywność rynku pracy	4,3 / 62	4,3 / 53	4,6 / 35	4,1 / 79	4,4 / 45	3,9 / 97	4,1 / 80
rozwój rynku finansowego	4,5 / 44	4,1 / 65	4,8 / 25	4,6 / 35	3,5 / 110	4,5 / 39	3,5 / 107
gotowość technologiczna	5,0 / 36	5,4 / 28	5,8 / 13	4,5 / 48	4,2 / 59	4,4 / 52	3,5 / 85
wielkość rynku	4,5 / 42	3,6 / 77	6,0 / 5	5,1 / 19	5,8 / 7	4,0 / 58	4,6 / 38
czynniki zwiększające wydajność	4,6 / 34	4,5 / 38	5,3 / 9	4,6 / 32	4,5 / 41	4,3 / 51	4,1 / 67

Źródło: [9; s.166-167; 190-191; 250-251; 310-311; 320-321; 336-337; 372-373]

Pierwszy z filarów - szkolnictwo wyższe i szkolenia - odnosi się do 8 wyznaczników (skolaryzacja brutto na poziomie szkolnictwa średniego – ponadgimnazjalnego, skolaryzacja w szkolnictwie wyższym, jakość systemu edukacji, jakość edukacji w zakresie nauk ścisłych i przyrodniczych, jakość kształcenia przedsiębiorczości i biznesu, poziom komputeryzacji szkół z dostępem do Internetu, lokalna dostępność specjalistycznych badań i szkoleń oraz zakresu szkolenia pracowników) lokując na czołowych miejscach Niemcy i Litwę. Polska wraz z Czechami, Rosją i Ukrainą charakteryzują zbliżone wartości wskaźników i zajmują nieodległe od siebie miejsca. Najgorsza sytuacja dotyczy Słowacji.

Drugi zaś z filarów - efektywność rynku towarowego - opiera się o 16 wyznaczników (intensywność konkurencji na lokalnych rynkach, zakres dominacji rynku, efektywność polityki antymonopolowej, efekt opodatkowania na zachęty do inwestowania, całkowita stawka podatku w % zysku, procedury niezbędne rozpoczęcia działalności gospodarczej, liczba dni niezbędnych do rozpoczęcia działalności, koszty polityki rolnej, występowanie barier handlowych, opłaty celne i handlowe w % cła, występowanie własności zagranicznej, wpływ regulacji dotyczących bezpośrednich inwestycji zagranicznych, ciężar procedur celnych, import jako procent PKB, poziom zorientowania na klienta, doświadczenie kupującego). Odpowiadające mu wartości na czołowej pozycji lokują Niemcy. W dalszej kolejności plasują się Litwa, Czechy i Polska, a w dalszej kolejności Słowacja i Rosja. Najgorsza sytuacja panuje na Ukrainie.

Natomiast trzeci z filarów - efektywność rynku pracy - opisywany jest 10 wyznacznikami (współpraca w zakresie stosunków pracy, elastyczność ustalania wynagrodzeń, praktyki zatrudniania i zwalniania, obciążenia wynagrodzeń w tygodniach płacenia pensji, wpływ opodatkowania na zachęty do pracy, płaca i wydajność, poleganie na profesjonalnej kadrze zarządzającej, zdolność kraju zatrzymania talentów, zdolność kraju do przyciągania talentów oraz kwestię kobiet na rynku pracy w stosunku do mężczyzn) na pierwszym miejscu plasuje Niemcy. Drugą grupę stanowią Rosja i Litwa, a trzecią Czechy, Polska i Ukraina. Najdalszym miejscem w rankingach legitymuje się Słowacja.

Identyczną ilością - to jest 8 wyznaczników (dostępność usług finansowych; przystępność usług finansowych; finansowanie lokalnego rynku kapitałowego; łatwość dostępu do kredytów; dostępność kapitału wysokiego ryzyka - venture capital; poprawność działalności banków; regulacje dotyczące rynku kapitałowego; indeks dostępności usług finansowych) opisywany jest czwarty filar - rozwój rynku finansowego, przy czym pierwsze z 4 wyznaczników dotyczą

wydajności, a pozostałe wiarygodności i zaufania. Na czele rankingu Polski i krajów sąsiedzkich lokują one Niemcy, w dalszej kolejności Polskę, Słowację i Czechy. Gorszą pozycję zajmuje Litwa, a najgorszą Ukraina i Rosja.

Filar zaś gotowość technologiczna opisywana jest 7 wyznacznikami (dostępność najnowszych technologii; poziomu absorpcji technologii przez firmy, bezpośrednie inwestycje zagraniczne i transfer technologii; wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych; Internet (twarde dane) i abonenci szerokopasmowego Internetu; Internet szerokopasmowy; oraz mobilne usługi telefoniczne). Ich wartości na czołowym miejscu plasują Niemcy, a w dalszej kolejności Litwę i Czechy. Kolejne miejsca zajmują Polska, Słowacja i Rosja. Na ostatnim miejscu wśród krajów sąsiedzkich Polski lokuje się Ukraina.

Ostatni z filarów - wielkość rynku - obejmuje 2 wyznaczniki (wielkość rynku krajowego; pojemność rynku zagranicznego). Wartości je opisujące lokują na czołowych miejscach Niemcy, Rosję i Polskę. Dalsze miejsca zajmują w kolejności Ukraina, Czechy, Słowacja i Litwa.

Trzeci ze zbiorów – opisujący i charakteryzujący czynniki innowacyjności i specjalizacji (tabela 4) - odnosi się do dwóch filarów konkurencyjności (wyrafinowane specjalistycznie firmy oraz innowacje). Wartości jego wskaźników na czołowym miejscu lokują Niemcy, a w dalszej kolejności Czechy i Litwę. Dalsze pozycje zajmują Polska, Słowacja, Rosja i Ukraina.

Tabela 4

Wartości wskaźników czynników innowacyjności i specjalizacji na lata 2018-2019

	CZECHY	LITWA	NIEMCY	POLSKA	ROSJA	SŁOWACJA	UKRAINA
wyrafinowane specjalistycznie firmy	4,5 / 35	4,3 / 49	5,6 / 5	4,1 / 63	3,8 / 86	4,0 / 65	3,7 / 99
innowacje	3,7 / 39	3,6 / 44	5,5 / 6	3,3 / 72	3,3 / 65	3,2 / 78	3,2 / 81
czynniki innowacyjności i specjalizacji	4,1 / 36	4,0 / 44	5,6 / 4	3,7 / 63	3,5 / 75	3,6 / 73	3,4 / 92

Źródło: [9; s.166-167; 190-191; 250-251; 310-311; 320-321; 336-337; 372-373]

Pierwszy z filarów - wyrafinowane specjalistycznie firmy - opisywany jest 9 wyznacznikami (dostępność lokalnych dostawców, ich ilość; jakość lokalnych dostawców; przykład rozwoju wybranej grupy; rodzaj konkurencji; łańcuch wartości; ekspansja międzynarodowa; wyrafinowanie procesów produkcji; zakres marketingu oraz gotowość dzielenia się – delegowania - odpowiedzialnością i władzą). Wartości przywołanych wskaźników na czołowym miejscu lokują Niemcy. Dalsze miejsca zajmują Czechy i Litwa, a następnie Polska i Słowacja. Zdecydowanie najgorsza sytuacja dotyczy Rosja i Ukraina.

Natomiast drugi z filarów – innowacje opisuje 9 wyznaczników (innowacyjność; jakość badań naukowych; wydajność pracy z BR; współpraca: uczenie-przemysł w BR; zamówienia zaawansowanych technologii przemysłowych; dostępność naukowców i inżynierów oraz zgłoszenia patentów) które lokują na czołowym miejscu Niemcy. W dalszej kolejności lokują się Czechy i Litwa. Trzecią grupę krajów stanowią Rosja, Polska, Słowacja i Ukraina.

Zakończenie. Konkurencyjność gospodarki jest problemem będącym w obszarze zainteresowań naukowo-badawczych wielu indywidualnych naukowców jak i instytucji krajowych jak i międzynarodowych. Jest zagadnieniem istotnym z punktu widzenia teorii jak i praktyki życia gospodarczego. Wiąże się ze zbiorem licznych zjawisk i procesów które powinny być identyfikowane, analizowane i oceniane, a następnie uwzględniane w rankingach międzynarodowych. Powinny być one również traktowane jako weryfikator stanu koniunktury gospodarczej w danym kraju.

Konkurencyjność gospodarki narodowej jest kwestią bardzo złożoną i zależną od wielu determinantów. Ważnymi i znaczącymi w ich zbiorze są czynniki generujące podstawy rozwojowe, przedsiębiorczość i innowacyjność. Pomocną rolę w ich rozpoznaniu i ocenie pełni wskaźnik konkurencyjności GCI. Wskazując pozycję w rankingu pozwala on oszacować siłę lub słabość danego kraju oraz krajów z jego otoczenia. Przesunięcie się kraju z niższej pozycji w rankingu na

wyższą oznacza poprawę pozycji konkurencyjnej kraju, czyli zwiększenie potencjału rozwojowego. Bardzo duża poprawa pozycji w rankingu wiąże się ze znacznym wzrostem potencjału i dynamiki rozwojowej. Spadek zaś na gorsze miejsce oznacza pogorszenie pozycji konkurencyjnej.

Konkurencyjność polskiej gospodarki, jest dalece niezadowalająca. Dalekie miejsca w rankingach konkurencyjności, a także na tle krajów sąsiedzkiego otoczenia wskazują na konieczność wypracowania koncepcji a następnie wdrożenia polityki gospodarczej sprzyjającej poprawie konkurencyjności gospodarki. Działania te zależą od klimatu ekonomicznego, politycznego, społecznego i edukacyjnego ich realizacji. Szansy na poprawę jej konkurencyjności należy upatrywać w realnym a nie deklaracyjnym podejściu do wyznaczników postępu cywilizacyjnego nakreślonych w Strategii Lizbońskiej. Pomocnym w jej urealnieniu powinny okazać się środki unijne, których właściwe i efektywne spożytkowanie może pozwolić na stworzenie platformy do wyraźnej poprawy konkurencyjności polskiej gospodarki.

References

1. Bieliński J. *Rozwój sektorów we współczesnej gospodarce*. Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2006.
2. Bieńkowski W., Czajkowski Z., Gomółka M., Brocka-Palacz B, Latoszek E., Misala J., Radło M.J., Weresa M. *Czynniki i miary międzynarodowej konkurencyjności gospodarek – wstępne wyniki badań*, nr 284, SGH, Warszawa 2008.
3. Kopaliński W. *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Wiedza Powszechna, Warszawa 1989.
4. *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, red. J. Rymarczyk. PWE, Warszawa 2006.
5. Orłowski T. *Nowy Leksykon Ekonomiczny*. GRAF-PUNT, Warszawa 1998.
6. Stankiewicz M.J. *Konkurencyjność przedsiębiorstwa*. Dom Organizatora, Toruń 2002.
7. Radło M.J. *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Uwagi na temat definicji, czynników i miar*. Instytut Gospodarki Światowej, SGH, Warszawa 2008.
8. Rocznicznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2014. GUS, Warszawa 2014
9. The Global Competitiveness Report 2014-2015. World Economic Forum, Lausanne 2014.

СТАХОВЯК Зенон

доктор наук, професор,
факультет історичних та соціальних наук,
Університет кардинала Стефана Вишинського
у Варшаві,
м. Варшава, Польща

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблема. У сучасному світі увага економічної теорії та економічної практики значною мірою зосереджена на проблемі розвитку підприємництва, що сприймається як у макро-, так і в мікроекономічному вимірі. Його наслідком є конкурентоспроможність суб'єктів господарювання на ринку. У зв'язку з прогресуючими процесами регіоналізації та інтеграції значне значення набуває конкурентоспроможність окремих національних економік, що перекладається на їх конкретне місце, роль і значення в системі світового господарства, а також у системі континентальної чи регіональної економіки. Після цього часто виникає питання: яке місце, роль та значення конкретних національних економік на фоні світової економіки? Відповідь вимагає розуміння концепції конкурентоспроможності економіки, її детермінант та заходів їх опису, що дозволить вказати відповідні місця у рейтингах та порівняти конкурентоспроможність у сусідніх країнах з урахуванням змін умов регіоналізації та глобалізаційних процесів. Розглядаючи наслідки процесів конкурентоспроможності для реалізації викликів розвитку кожної країни, цікавим є погляд на їх формування в Польщі стосовно сусідніх країн.

Метою наукової статті є аналіз окремих підходів до визначення сутності конкурентоспроможності та оцінка рівня конкурентоспроможності польської економіки.

Результати. Поняття конкурентоспроможності пов'язане з поняттям «конкуренція». В економічній літературі вважається, що воно походить від латинського слова «concurrere», що перекладається, як «бігти разом». Воно означає, по суті, «змагання, суперництво» і характеризує

стосунки між суб'єктами, які для досягнення своїх цілей змагаються з іншими суб'єктами. Поняття конкуренції та конкурентності (конкурентійності) найбільше відноситься до підприємств, але у більшому обсязі реалізуються по відношенню до національних економік. Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI – Global Competitiveness Index) є одним із головних показників у рейтингу Всесвітнього Економічного Форуму. Він відображає потенціал розвитку країни на найближчі кілька років. GCI складається з трьох груп факторів, які є основою економічного зростання в середньостроковій і довгостроковій перспективі: базові фактори; фактори, що підвищують продуктивність; фактори інновацій та спеціалізації.

Наукова новизна. Дістали подальшого розвитку дослідження впливу екзогенних та ендемогенних показників на конкурентоспроможність польської економіки. Зокрема, виділено чотири стовпи конкурентоспроможності: інституції, інфраструктура, економічне середовище, здоров'я та базова освіта. У межах стовпа «інституції» виокремлено 21 показник: права власності, охорона нематеріальних благ, розтрата державних коштів, суспільна довіра до політиків, незаконні сплати і хабарі, незалежність судів, прихильність у прийнятті державними службовцями рішень, марнотратство державних коштів, виплата державних коштів, ефективність правових рішень у врегулюванні спорів, ефективність правових рішень в оскарженні адміністративних рішень, прозорість політики уряду, ділові (економічні) втрати від тероризму, ділові втрати від злочинності і насилля організованої злочинності, солідарність (надійність, ретельність) поліції, етична поведінка компаній, сила аудиту (контролю) та потужність діючих норм, ефективність корпоративного правління, захист інтересів міноритарних акціонерів, сила захисту інвесторів.

У межах стовпа «інфраструктура» виокремлено 9 показників: якість всієї інфраструктури, якість доріг, якість залізничної інфраструктури, якість портової інфраструктури, якість інфраструктури повітряного транспорту, доступність повітряного транспорту для пасажирів на певну відстань польоту, якість постачання електроенергії, користувачі мобільного телефонного зв'язку, користувачі стаціонарного телефонного зв'язку.

До стовпа «макроекономічне середовище» включено 5 показників: дефіцит бюджету в процентному відношенні до ВВП, рівень валового заощадження в процентному відношенні до ВВП, річний рівень інфляції, державний борг в процентах до ВВП і кредитний рейтинг держави. Останній зі стовпів – здоров'я і освіта – передбачає до 10 показників (8 здоров'я: вплив малярії на підприємництво; число випадків захворювання малярією на 100 тис. населення; вплив туберкульозу на підприємництво; кількість випадків захворювання на туберкульоз на 100 тисяч. населення, а також вплив ВІЛ/СНІДУ на підприємництво, смертність новонароджених; вплив рівня дитячої смертності та очікуваної тривалості життя на підприємництво; очікувана тривалість життя; і 2 стосовно базової освіти: освіта на базовому рівні, а також вплив освіти на базовому рівні на підприємництво).

Висновки. Конкурентоспроможність польської економіки далеко не задовільна. Далекі місця в рейтингу конкурентоспроможності, а також на тлі сусідніх країн вказують на необхідність розробки концепції та подальшої реалізації економічної політики, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки. Ці заходи залежатимуть від економічного, політичного, соціального та освітнього клімату їх здійснення. Шанси на підвищення її конкурентоспроможності слід бачити в реальному, а не декларативному підході до показників цивілізаційного прогресу, окреслених у Лісабонській стратегії. Кошти ЄС повинні бути корисними для його реалізації, правильне та ефективне використання яких може створити платформу для чіткого підвищення конкурентоспроможності польської економіки.

Ключові слова: конкурентоспроможність польської економіки, конкурентний потенціал, основа для визначення конкурентоспроможності.

Одержано редакцією: 18.09.2019
Прийнято до публікації: 20.11.2019